

СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДОЗВІЛЛЕВОЇ СФЕРИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У сучасному українському суспільстві проблема формування власного культурного розвитку стоїть на часі. Важливою складовою у даному процесі завжди виступала молодь та діти, оскільки саме від них залежить ефективність майбутнього розвитку в зазначеній сфері. Важливість цього необхідно зрозуміти вже зараз не лише державним структурам, а й громадам та батькам безпосередньо. Для закладання належного культурного підґрунтя результативним є всіляке залучення до взаємодії підростаюче покоління, що має формувати потенціал культурного розвитку.

Сучасні напрями формування в Україні публічного управління, яке має ґрунтуватися на принципах децентралізації влади не можливо впровадити без залучення молодого покоління до даного процесу. Основа участі молодіжного ресурсу в процесах становлення демократії в нашій державі має починатися з формування культурних цінностей в середині особистості. Без такого підґрунтя початок розбудови держави за новими принципами не буде результативним. Визначення загальних напрямів формування європейської України покладено безпосередньо на молодіжну та культурну складові державної політики.

У вітчизняних і зарубіжних енциклопедіях та довідниках «дозвілля» визначається як: 1) «Вільний, незайнятий час, прогулянка, звільненість від справ»; 2) «Вільний від роботи час, на дозвіллі - вільний від справ»; 3) «Частина позаробочого часу, що залишається у людини після виконання необхідних невиробничих обов'язків: пересування на роботу і з роботи, сон, прийняття їжі, інших видів побутового самообслуговування». Зарубіжними вченими вважається, що дозвілля як науковий термін походить від латинського слова "licere", та у перекладі означає "бути дозволеним",

французького слова "loisir" ("вільний час") та англійського слова "leisure" ("свобода вибору дій") [1].

Починаючи з II половини XX століття, сформувалися концепції, що розглядають дозвілля як складову часового простору, як вид людської життєдіяльності, як психологічний стан людини, як ознаку цілісного способу життя. На рисунку 1 наведено узагальнену систему форми та видів відпочинку.

Рисунок 1 – Форми та види відпочинку

Побудовано автором на основі [1]

У той же час, апатія та недовіра до політичних процесів відсторонює молодь від участі у суспільному житті. За даними дослідження [2], 88% молоді не бере участі у жодному суспільнополітичному заході. Основною причиною небажання молоді брати участь у голосуванні, після варіанта “не маю права голосу”, є аполітичність – 14,4%. Так, розподіл відповідей на

запитання соціологічного опитування молоді “Чого найбільше Ви хотіли б досягти в житті?” демонструє, що переважна більшість опитуваних зорієнтована на особисте здоров’я, кар’єру, матеріальний добробут та родину. Цінності демократичного суспільства “бути вільним і незалежним у своїх рішеннях та вчинках” сприймає як особисті цілі життя 38% опитаних; 30% молодих людей орієнтовані на самореалізацію. Але при цьому орієнтація на корисність своїй державі актуальна тільки для 10% молоді, і лише 4% опитаних вважають, що “зробити щось значуще для свого народу, майбутнього країни” є важливим [3]. Наступний блок питань прямо свідчить про стійку орієнтацію молоді на підтримку держави в усіх сферах своєї життєдіяльності. Так, на запитання “Чи повинна держава здійснювати соціальну підтримку молоді?” частка молодих людей, які вважають підтримку держави не потрібною, тільки 2%. Споживацькі орієнтації молоді конкретизовані у розподілі відповідей на запитання “У чому повинна проявлятися державна підтримка молоді?”. Найбільший відсоток отримали відповіді “у гарантії першого робочого місця” – 55%, “у гарантії безкоштовного отримання загальної середньої освіти” – 54% та “у наданні пільгових кредитів” – 47%. Поширеність патерналістських орієнтацій молоді фахівці пояснюють ментальними спогадами про соціальну стабільність та захищеність часів соціалістичного минулого, які державі так і не вдалося трансформувати у бік підвищення значущості особистої ініціативи та відповідальності [3]. Слід наголосити, що дане опитування проводилось у 2011 році. Нових подібних досліджень за останні 8 років не проводилось. Зазначене є негативним сигналом, оскільки свідчить про незначну увагу з боку публічної влади за даним напрямом.

На сьогодні однією з основних реформ у сучасній Україні є реформа в галузі освіти. Політичні, соціальні й економічні перетворення в державі зумовлюють важливість більш ефективної організації освітнього простору у закладах позашкільної освіти. Сучасний стан педагогічної науки вимагає розглядати даний процес не лише в контексті гуманізації освіти, виховання

та розвитку творчої особистості, а й перегляду теоретичних та методологічних основ позашкільної освіти, розробку й практичне впровадження новітніх освітніх і розвивальних технологій. В умовах демократизації суспільства відбуваються колосальні зміни у суспільній свідомості, а тому - вагомого значення набуває погляд на особистість з ракурсу культурно-історичної педагогіки розвитку [4].

У масштабах країни поняття «гуманітарний розвиток», можна розуміти як синонім культурного розвитку. Як негативний момент слід відзначити, що у ст. 6 «Пріоритети національних інтересів» Закону України «Про основи національної безпеки України» присутнє лише контекстне згадування культурної проблематики, коли стверджується, що до пріоритетів відноситься «розвиток духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу Українського народу» [5].

У сучасній науці культурна політика держави, яка є особливою частиною публічного менеджменту, розглядається як одна із складових сталого розвитку суспільств. Міжнародні експерти і політики відмовляються від точки зору, що начебто культурна політика є чимось другорядним у порівнянні з економічною або соціальною сферами. В якості прикладу у аналітичній записці «Пріоритетні напрямки розвитку державної культурної політики в системі національної безпеки» [5] наводяться декілька висновків, що містяться у підсумковій резолюції Декларації Ханчжоу, яка була схвалена Міжнародним конгресом «Культура: ключ до сталого розвитку» в Ханчжоу (КНР) 17.05.2013, який проходив під егідою ООН [6]. Основним з них справедливо вважати те, що культура має бути включена в якості основного принципу в порядок денний розвитку в такій ж мірі, як права людини, питання рівності і стабільності. Культурна складова має враховуватиметься при розробці програм в області сталого розвитку та їх впровадження. Цей висновок Декларації необхідно використовувати й українським творцям державної політики [5].

Окремим напрямом молодіжної політики в Україні залишається **розвиток мережі молодіжних центрів** та просторів європейського зразка, які по своїй суті є осередками практичної роботи з молоддю. Це унікальні установи, що сприяють розвитку молодих людей, громадянській освіті, популяризації здорового способу життя, волонтерства, молодіжному підприємництву, підвищенню рівня мобільності молоді тощо. Їх напрями роботи формуються відповідно до потреб та інтересів молодих людей конкретного населеного пункту [17].

В умовах нового тисячоліття перед системою освіти України постає актуальне завдання – адаптувати підрастаюче покоління до життя у високорозвиненому інформаційному середовищі. Сучасним дітям належить жити, вчитися і працювати у світі, для якого вміння використовувати ІКТ – це визначальна складова життєвого успіху. Зазначимо, що по-справжньому навчитися використовувати сучасні технології можна, лише активно застосовуючи їх по всій вертикалі навчального процесу. Мета будь-якого сучасного освітнього закладу, в тому числі позашкільного, стати інноваційним в тому чи іншому напрямку, і інформатизація тут не виняток. Саме тому організацію навчально-виховного процесу неможливо уявити без застосування інформаційних і телекомунікаційних технологій [19].

На сьогодні в Україні зростає популярність тематичних центрів дозвілля. Використання закордонних практик дозволить урізноманітнити культурно-дозвілльєву діяльність. У той же час відзначимо, що створювати ефективний комплекс дозвілля для дітей необхідно на основі партнерської взаємодії органів влади, місцевого самоврядування, приватних інституцій та неурядових громадських організацій, що зацікавлені у вирішенні проблем відносно культурної сфери. Від впровадження спільних проектів у систему культурної та дозвілльєвої політики варто очікувати позитивних зрушень у напрямі соціокультурного життя громад та задоволення їх потреб. Важливим є те, що у даний час соціокультурне життя населення України не привертає потрібної уваги органів державної влади та бізнесових структур. Кількість

проблем у даному сегменті залишається на високому рівні. Тому перехід від форм і методів «державного управління» до «публічного управління» в нашій державі є актуальним.

Широка перспектива загальної політики керівництва більшості традиційних установ дозвілля є запорукою успішної адаптації стратегічних завдань культурно-дозвіллевих закладів до умов сучасності. Основні практики зарубіжного досвіду наведено на рисунку 2.

<p>Центр дозвілля в Уіндлі (Велика Британія)</p>		<p>Щорічно відвідує понад 1 млн чоловік. Програма закладу передбачає майже 500 курсів, 600 спеціальних проектів та культурницьких акцій (серед них великою популярністю користуються позашкільні рекреаційні заходи, програми естетичного виховання, літні рекреаційні проекти, метою яких є організація дозвілля жителів сільської місцевості, молодіжні та підліткові культурно-спортивні заходи).</p>
<p>Центр дозвілля м. Краутрі (Велика Британія)</p>		<p>Охоплює майже 1 млн осіб щорічно. На його території розташовані кілька басейнів (один з них для любителів серфінгу), спортивні приміщення, майданчики для активного та пасивного відпочинку, конференц-зал, кімнати для гурткових занять, мережа кафе та барів, нічний клуб, міні-магазини, ігрові зали.</p>
<p>"Сонячний центр" Північного Уельсу (Велика Британія)</p>		<p>Був відкритий на початку 80-х років: звичайний будинок відпочинку на узбережжі перетворили на закритий центр дозвілля. Його відкриття сприяло позитивному вирішенню двох важливих проблем: зайнятості населення міста та надання можливості для цікавого проведення дозвілля.</p>
<p>Тематичний комплекс дозвілля м. Оберхаузен (земля Північна Рейн-Вестфалія, Німеччина)</p>		<p>Відкрився в 1996 р. Поєднує розважальний, спортивний, культурний, торговельний напрями. Центр розташований на території колишнього сталеливарного заводу. Комплекс охоплює мережу магазинів, ресторанів, кафе-клубів. На його території діє парк розваг та відпочинку, тематичні сектори ("Кока-коли", "Бунте гассе", "Арена", "Променад" та ін.), кожен з яких працює за певною культурно-дозвіллевою тематикою. Так, працівники "Арени" надають перевагу театральній діяльності; "Променад" забезпечує роботу низки невеличких ресторанів, що пропонують гостям закладу кухню народів світу, їхні звичаї, обряди і традиції через проведення культурних програм; "Бунте гассе" - це місце зустрічі професіоналів та любителів живопису.</p>
<p>Сімейний розважальний центр "Трокадеро" (м. Лондон, Велика Британія)</p>		<p>Відновив свою діяльність при підтримці компанії "Бут форд"; "Центр-С" споруджувався за участю німецьких та англійських інвесторів. При підтримці низки бізнесових структур з 1997 р. почав діяти культурно-дозвіллевий центр "Шоу кейс" (Клівленд, штат Огайо, США). Будівництво комплексу, який має різноманітні атракціони, театр, мережу громадського харчування, коштувало більше як 90 млн доларів.</p>

Рисунок 2 – Зарубіжний досвід створення культурно-дозвіллевих закладів

Побудовано автором на основі [6]

У цьому контексті цікавий приклад досвіду роботи центру сімейного дозвілля «Стара ковзанка» (м. Берлін, Німеччина) наводять Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. [6]. Проект був реалізований за підтримки молодіжних, культурних, спортивних, освітніх організацій міста, а також місцевих органів влади. Центр дозвілля почав працювати в серпні 1997 р. Завдяки зусиллям

працівників клуб досить швидко перетворився на улюблене місце проведення вільного часу не лише для дітей і підлітків, а й їхніх батьків. На думку працівників закладу, "Стара ковзанка" має можливість для організації спектру різноманітних видів дозвілєвої діяльності населення: клієнт центру може користуватися послугами спортивного, оздоровчого, освітнього, розважального характеру. На території закладу розташовані майданчики для катання на ковзанах, роликах, велосипедах; діє молодіжне кафе, в якому відвідувачі мають змогу не лише втамувати спрагу чи голод, а й відпочити - за допомогою досвідченого організатора вільного часу у приміщенні кафе проводяться ігрові програми, невеличкі самодіяльні концерти, ставляться дитячі спектаклі. Також функціонують консультаційні бюро, психологічні тренінги, материнські групи, зустрічі із спортивними тренерами та соціальними педагогами, сімейні вечори відпочинку, освітня та навчально-пізнавальна робота (курси, творчі гуртки та майстерні) тощо. Тобто всі заходи спрямовані на задоволення потреб не лише дітей, а і сімей в цілому [6].

Працівники центру «Стара ковзанка» вважають, що дозвілля є одним з головних факторів у сфері розвитку особистості, а байдикування у вільний час може призводити до небажаних явищ у житті не лише підлітків і молоді, а й людей середнього та похилого віку. Підтвердженням цих тверджень стали соціологічні дослідження, проведені зарубіжними вченими, результати яких засвідчують, що саме культурно-дозвілєва діяльність має змогу розв'язати проблеми адаптації і соціалізації осіб, які з певних причин незадоволені своїм становищем у суспільстві. Аналізуючи матеріали соціологічних досліджень, науковці доходять висновку про взаємозалежність фізичного, психологічного, морального стану людини, його місця у суспільстві та характеру дозвілєвої активності особистості [6].

У той же час слід відзначити, що при взаємодії різних організацій виникають додаткові ризики різного характеру та складу, оскільки невміння налагодити відповідну роботу між різними структурами та установами

призводить до утворення проблемних організаційних, фінансових, приватних та інших питань. Всі зазначені фактори у свою чергу призводять до формування перешкод при досягненні закладених шляхетних цілей, які стосуються сприяння духовному збагаченню населення в цілому та дітей зокрема. При цьому вирішальну роль може зіграти відсутність досвіду управління подібними закладами та взагалі відсутність уявлення відносно існуючих практик у світі. Зниження ступеня даного ризику можливе шляхом забезпечення якісного управління, ефективного використання людських, фінансових ресурсів тощо.

Ключовим компонентом при побудові культурно-дозвіллевого центру комплексного типу стають: 1) аналіз відповідного географічного розміщення установ (наближення до центру населеного пункту, наявності зручної транспортної розв'язки); 2) збір об'єктивних даних про матеріальний, соціальний, демографічний, культурний стан району (вивчення рівня зацікавленості майбутніх клієнтів у роботі закладу; вияв мотивів небажання брати участь у культурно-дозвіллевій діяльності; визначення складу потенційної аудиторії закладу з притаманними їй диференційованими інтересами). Перед початком будівництва центру сімейного відпочинку в громаді Мідвестерн (США) проводилося соціологічне дослідження, результати якого показали, що майже 85% населення схвалюють відкриття центру сімейного дозвілля на території громади; щорічно установу може відвідати майже 2,2 млн осіб; оптимальна денна вартість відвідування допустима в межах 5-7 доларів. До того ж, більшість респондентів надає перевагу денній вхідній платі, а не річним членським внескам [6].

Отже, сьогоденні дослідження тенденцій та напрямів трансформації державного управління в публічне управління потребують теоретичного переосмислення важливості молодіжного ресурсу в розвитку не лише економічних, а соціокультурних процесів в регіонах, державі, країнах.

Голуб Тетяна (ГО «Центр європейської співпраці») [7] у своїй статті наголошує на тому, що сьогодні рівень культурного розвитку молоді

обмежується інформацією, яку нав'язує телебачення та соціальні мережі. Також авторка відзначає, що проблема участі молоді в культурній діяльності міста та її політична та суспільна пасивність є важливою проблемою. Факт наявності проблеми може бути підтверджений низькою кількістю закладів неформальної освіти у місті. Причинами вищезазначеної проблеми є байдужість батьків та громадськості через постійну зайнятість та інакші пріоритети та, як наслідок, діти покинуті напризволяще і проводять вільний час за комп'ютерами, не розвивають особистість. Окремими факторами впливу є відсутність зацікавлених осіб та менталітет місцевості, недовіра владі.

Конкретними кроками вирішення даної проблеми теоретики та практики вважають наступні:

- ✓ аналіз через соціологічні опитування найбільш проблемних напрямків освіти та дозвілля молоді;
- ✓ пошук аудиторії та її заохочення (мотивація через просвітницьку діяльність серед знайомих, у всіх навчальних закладах міста, оголошення у соціальних мережах);
- ✓ розробка креативної пізнавальної та актуальної програми навчання, із використанням сучасних методів та інструментів;
- ✓ пошук зацікавлених осіб-спонсорів (батьки, підприємці, активісти, благодійники, громадські організації);
- ✓ співпраця із місцевою владою із метою всебічної підтримки (надання приміщення, обладнання, дозволів на проведення різних заходів, тощо);
- ✓ зайнятість молодого населення (стажування молодих спеціалістів педагогічного факультету місцевого університету).

У виданні «Міста, дружні до дитини» Кращі практики та ідеї м.Київ, 2018 рік [8] зібрано найкращі ідеї та практики створення у громадах середовища, дружнього до дитини. Такі осередки враховують бажання дітей та зручні умови для їх життя (особливо дітей, які потребують інклюзивної

освіти, обмежені у пересуванні та прагнуть мати безбар'єрний життєвий простір). Матеріали збірника рекомендовані органам місцевого самоврядування для впровадження. Проекти були зібрані Асоціацією міст України під час Всеукраїнського конкурсу АМУ «Міста, дружні до дитини».

Сьогодні в Україні функціонує кількості молодіжних центрів і просторів різної форми власності, у тому числі утворених на базі закладів освіти, культури, спорту. Дані молодіжні хаби, платформи та коворкінги не лише успішно працюють у більшості обласних центрів України, а також активно розвиваються в різних маленьких містах і селах України [9].

2017-й рік став вирішальним у процесі розвитку молодіжних центрів в Україні. За рік було напрацьовано та ухвалено відповідну законодавчу базу. Зокрема, внесені зміни до Бюджетного кодексу України щодо підтримки діяльності таких центрів. Урядом України прийнято Типове положення про молодіжний центр. Міністерством молоді та спорту затверджено Національний знак якості для молодіжних центрів, який містить широкий набір європейських критеріїв якості надання послуг, до яких мають прагнути центри у своїй роботі [9].

На державному сайті України «Децентралізація» [9] можна ознайомитися з найкращими практиками у сфері створення молодіжних центрів в нашій державі та закордоном. Наведемо основні з них:

1. Молодіжні центри: український досвід: 1) Молодіжний центр Нововолинська «Нові крила»; 2) Мережа молодіжних центрів "Нове покоління"; 3) Молодіжний центр Дніпропетровщини; 4) Житомирський міський культурно-спортивний центр; 5) Молодіжний центр Волині; 6) Молодіжний центр "Кузня української інтелігенції" (Дніпро) [9].

2. Молодіжні центри: європейський досвід: 1) Молодіжні центри: досвід Польщі; 2) Молодіжні центри: досвід Литви; 3) Молодіжні центри: досвід Фінляндії.

Основними причинами, через які молодь не бере участь у даних заходах визнані наступні: 1) фінансування закладів неформальної освіти не

залежить від ефективності та результативності їх роботи; 2) заходи, які пропонуються закладами НО лише частково задовольняють потреби молоді і реалізуються переважно у великих містах та обласних центрах; 3) відсутність якісної та точної інформації щодо привабливості неформальної освіти; 4) не велика кількість висококваліфікованих спеціалістів у сфері молодіжної неформальної просвіти [9].

Особливу роль у формуванні необхідного рівня знань у галузі культури і мистецтва, естетичних смаків та відповідних культурно-дозвіллевих потреб відіграє система освіти. Безумовно, першорядною тут є роль загальноосвітніх шкіл, позашкільних та дитячих художньо-творчих і культурно-дозвіллевих установ, тому що, як відомо, основні характеристики дозвіллевих потреб і художніх смаків формуються саме в дитячому, підлітковому і юнацькому віці. На відміну від дозвілля взагалі (просто відпочинку, будь-якої розваги), культурне дозвілля для його входження у життя особистості потребує застосування досить складного комплексу психолого-педагогічних впливів, оскільки є найважливішим виявом соціальної активності особистості та її духовного розвитку. Багатство внутрішнього світу особистості зумовлене усвідомленням наявності у вільний час певних обов'язків перед суспільством, для виконання яких вона має необмежений простір для творчості, виявлення своїх здібностей, своєї індивідуальності [10].

Не секрет, що молодь відіграє одну з основних ролей у процесі розбудови демократичної держави. Проте, не дивлячись на певні позитивні зрушення у молодіжному середовищі, все ще існують негативні ситуації (погіршуються показники здоров'я, не подолана демографічна криза, спостерігається тенденція щодо поширення в молодіжному середовищі наркоманії та захворюваності на ВІЛ/СНІД, збільшується кількість померлих у молодому віці, освітній потенціал молоді значною мірою не реалізується через невідповідність між попитом та пропозицією на ринку праці [11].

Децентралізація влади дуже помітно змінює не лише нашу країну в цілому, а й пострадянську систему управління зокрема. Передача нових

повноважень та фінансового ресурсу на місця дозволяє підвищити спроможність громад, які мають стати сильнішими й успішнішими [9].

Водночас економічний, освітній, культурний, спортивний розвиток українських міст, селищ і сіл значною мірою залежить саме від молоді – відповідальної, думаючої, патріотичної, залученої до управлінських процесів. [9].

За даними державного сайту України «Децентралізація дає можливості» [11] зараз в Україні проживає понад 11,5 мільйонів молодих людей віком від 14-ти до 35-ти років – це 27 % населення держави. Але, на жаль, у пошуках роботи та кращого життя багато молодих й кваліфікованих спеціалістів часто виїжджають з громад, з країни і ці негативні процеси тривають. Саме тому важливо, щоб місцеві громади уже зараз, на етапі об'єднання, визначали систему стимулів, які б допомогли зупинити міграцію молодих людей з маленьких населених пунктів.

Безперечно, будівництво, ремонт чи реконструкція шкіл, лікарень, доріг у громадах мають пріоритетне значення, але втілення в життя цих інфраструктурних проектів має базуватись навколо центральної мети – для кого вони призначені і хто наповнюватиме їх змістом.

Майже 47 % молодих людей, які мешкають в ОТГ, вказують, що не відчують змін для молоді після створення громад, понад 35 % вважають, що місцева влада не враховує їхню думку при ухваленні рішень. Такими є результатами всеукраїнського соціологічного дослідження "Молодь України – 2017", проведеного на замовлення Міністерства молоді та спорту. 52 % молодих людей готові особисто долучатися до ініціатив у громаді. Показники засвідчують, що молодь прагне змінювати життя у своїх громадах на краще.

Тож, молодіжна політика в умовах децентралізації по своїй суті є формуванням комфортного середовища для життя, розвитку, зайнятості молоді в громадах. Того середовища, яке дозволить молодим людям

розвивати себе на місцях там, де вони народжені, там, де вони живуть, там, де вони хочуть жити [9].

Якщо «молодіжна організація» звучить вже знайомо для пересічних громадян, то так звані «молодіжні центри» – ноу-хау для українців, яке за невеликий проміжок часу вже показало успішні результати [12].

Молодіжний центр – це насамперед приміщення, вільний простір, де молодь може безкоштовно, цікаво й змістовно провести час. Скажімо, коворкінг, антикафе (ще купа модних слів), тільки виключно для молодих людей [12].

Молодіжні центри повинні мати широкий спектр послуг. Наприклад, у центрі можуть проводитися різноманітні тренінги або лекції, стояти комп'ютери й лежати книги – все що потрібно для саморозвитку. В Іспанії в одному з молодіжних центрів є музичне обладнання, яким може користуватися кожен [12]. На рисунку 3 наведені етапи створення молодіжного центру.

Зазначимо, що у 2017 році в Чернігові відбувся перший Міжнародний форум молодіжних центрів "Від ініціативи – до дії" за участі експертів з Фінляндії, Латвії, Литви, Польщі, Німеччини, Бельгії, а також нещодавно утворено Асоціацію молодіжних центрів України [9].

Рисунок 3 – Покрокова інструкція створення молодіжного центру

Джерело: [12]

Оптимальною моделлю реалізації державної молодіжної політики на регіональному рівні вважається поєднання можливості органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, спеціалізованих державних установ та організацій. Органи виконавчої влади та місцевого самоврядування комплексно підходять до реалізації державної молодіжної політики, виходячи з нагальних потреб регіону. В Чернігівській області діє 30 обласних та 256 районних та міських молодіжних організацій [13].

Для того, щоб дослідити позитивні та негативні аспекти у молодіжній політиці Чернігівської області у випускній кваліфікаційній роботі доцільно проаналізувати звіт державного фінансового аудиту ефективності виконання Обласної програми «Молодь Чернігівщини» на 2011-2015 роки та на 2016-2020 роки [13]. Слід відзначити, що загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідний для реалізації програми складає 18514,8 тис.грн, що є 100% фінансування обласним бюджетом.

Таблиця 1 - Орієнтовне ресурсне забезпечення Програми «Молодь Чернігівщини» на 2016-2020 роки [11]

Обсяг коштів, які пропонується залучити до виконання Програми	Етапи виконання Програми					Усього витрат на виконання Програми
	I	I	III	IV	V	
	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	
Всього, у т.ч	1321,6	1470,5	4994,7	5352,8	5375,2	18514,8
Обласний бюджет	1321,6	1470,5	4994,7	5352,8	5375,2	18514,8

*Розрахунки здійснені з урахуванням зростання індексу інфляції на споживчі ціни

У таблиці 2 наведено основні показники результату провадження програми в діяльність області.

Таблиця 2 - Результативні показники [11]

Виконання обласної Програми «Молодь Чернігівщини» на 2016-2020 роки						
Показники	Одиниця виміру	2016 рік (факт)	2017 рік (факт)	2018 рік (прогноз)	2019 рік (прогноз)	2020 рік (прогноз)
кількість заходів (проектів) державної політики у молодіжній сфері	од.	30189	53102	53110	53116	53125
кількість учасників заходів (проектів) державної політики у молодіжній сфері	осіб	160607	156770	160919	164309	168138
кількість інститутів громадянського суспільства залучених до підготовки та проведення заходів (проектів) для молоді	од.	37	33	33	33	33
кількість фахівців, які отримали знання з роботи з молоддю поза системою освіти	осіб	89	360	370	380	390
динаміка кількості молоді,	%	-	97,6	102,6	102,1	102,3

охопленої (проектами) політики у молодіжній сфері, відсоток до попереднього року	заходами державної політики у молодіжній сфері, до загальної кількості молоді						
питома вага молоді, охопленої заходами (проектами) державної політики у молодіжній сфері, до загальної кількості молоді	%	61,0	56,0	57,8	59,0	60,4	

Інформація про стан фінансування обласної програми "Молодь Чернігівщини" на 2011-2015 роки та 2016-2020 роки за період з 01.01.2013 по 01.07.2017 за КПКВК МБ 1113141 «Здійснення заходів та реалізація проектів на виконання державної цільової програми молодь «України» (у 2013-2016 роках - КПКВ 091103 «Соціальні програми і заходи державних органів у справах молоді»)» представлена на рисунку 4.

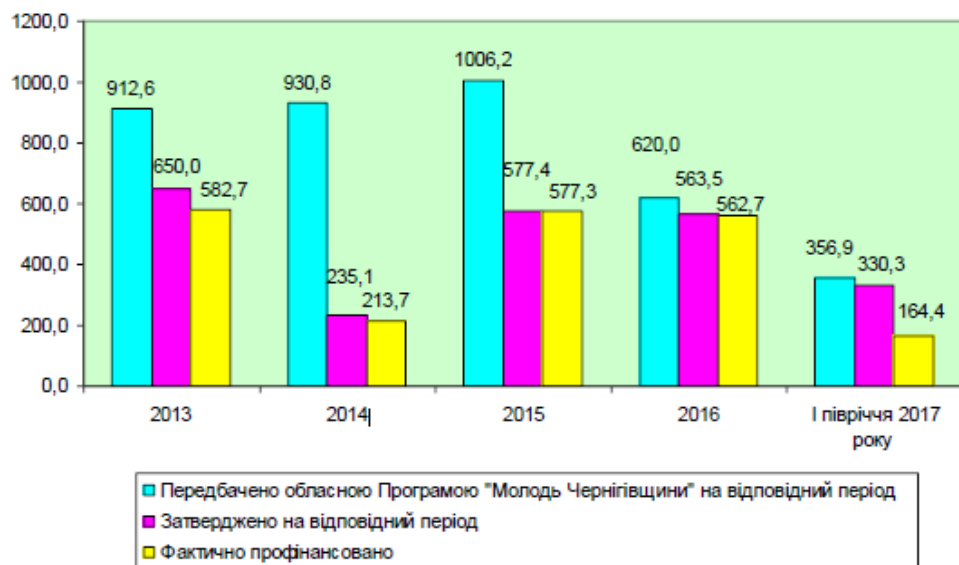

Рисунок 4 - Фінансування обласної програми "Молодь Чернігівщини" на 2011-2015 роки та 2016-2020 роки за період з 01.01.2013 по 01.07.2017

Джерело: [11]

Як відзначила команда аудиторів у своєму звіті негативним аспектом є те, що у I півріччі 2017 року заходи за напрямом діяльності «Пропаганда та формування здорового способу життя» взагалі не проводились. Недофінансування і непослідовність виконавців під час розподілу коштів за

напрямами діяльності призвело до невиконання заходів за напрямом «Пропаганда та формування здорового способу життя», в той час коли цей напрямок є актуальним, соціально-важливим і його показник по Чернігівській області погіршується з кожним роком.

У результаті порівняння фактичних та планових показників продукту за 2013-2015 роки встановлено, що кількість всіх учасників, залучених до виконання заходів в 2013 році складала лише 23,7% молоді, яку очікувалось залучити, з них у розрізі напрямків діяльності: «Формування громадянської позиції, національно-патріотичне виховання, самовдосконалення та інтелектуальний розвиток молоді» - 12,8%, «Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді» - 9,9 %; кількість всіх учасників, залучених до виконання заходів в 2014 році складала лише 2,9% очікуваних результатів, з них у розрізі напрямків діяльності: «Формування громадянської позиції, національно-патріотичне виховання, самовдосконалення та інтелектуальний розвиток молоді» - 1,9%, «Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді» - 2,6 %; кількість всіх учасників, залучених до виконання заходів у 2015 році складала лише 14% очікуваних результатів, з них у розрізі напрямків діяльності: «Формування громадянської позиції, національно-патріотичне виховання, самовдосконалення та інтелектуальний розвиток молоді» - 4,5%, «Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді» - 6,1 %. (Так як відсутня звітність щодо кількості проведених заходів по кожному з напрямків розмежувати кількість учасників, залучених в ході дольової участі Департаменту у проведенні заходів молодіжними та дитячими громадськими організаціями, не має можливості, тому їх враховано лише в загальну кількість залучених учасників по роках).

Команда аудиторів у своєму звіті також відзначила, що не дивлячись на те, що кількість заходів з року в рік не має чіткої тенденції до збільшення, очікувані результативні показники. Програми за 2013-2015 роки виконані на

досить низькому рівні, проте кількість учасників заходів у молодіжній сфері з року в рік має тенденцію до зростання праці [11]. У таблиці 3 представлено показники якості виконання Обласної програми «Молодь Чернігівщини». Узагальнююча інформація щодо проведення заходів в розрізі напрямків в рамках обласної програми "Молодь Чернігівщини" на 2011-2015 роки та 2016-2020 роки за період з 01.01.2013 по 01.07.2017 представлена на рисунку 5

Таблиця 2.3 - Показники якості виконання програми [11]

Назва показника	Од. виміру	2013	2014	2015	2016
Збільшення кількості молоді, охопленої заходами, порівняно з минулим роком	%	-	13	505	361
кількість молоді, охопленої регіональними заходами від загальної кількості молоді у регіоні	%	2	0,3	1,3	5
Збільшення кількості фахівців, які отримали знання з роботи з молоддю поза системою освіти, порівняно з минулим роком	%	-	-	-	-

Таким чином проведеним аналізом виконання результативних показників по Програмі 2011-2015 років встановлено, що в 2013-2015 роках вони виконані на досить низькому рівні праці [11].

Отже, у висновках фінансових аудиторів визначені ключові чинники, що мали негативний вплив на стан виконання заходів у зазначеній сфері:

- недоліки та упущення при розробці обласної Програми;

- відсутність необхідного обсягу коштів на фінансування Програми;
- недотримання механізму та порядку надання фінансової підтримки інститутам громадянського суспільства;
- недосконале виконання заходів Програми, відсутність чіткого механізму їх реалізації, фінансування заходів не передбачених концепцією Програми;
- відсутність належного внутрішнього контролю з боку головного виконавця Програми за виконанням заходів Програми.

Загальна сума неефективного використання бюджетних коштів становить 194,98 тис. гривень.

Тобто, як бачимо молодіжна політика має ряд недоліків які слід усувати вже сьогодні, оскільки відсутність реакції на стрімкі зміни у молодіжному зовнішньому середовищі можуть призвести до катастрофічних наслідків. Слід також констатувати, що до формування даної політики мають бути залучені не лише установи публічної влади, а й, у першу чергу, представники громадських організацій та, бажано, безпосередньо окремі представники молодіжного сегменту населення. За доцільне також пропонується використання методів опитування молоді, що навчається у школах, училищах, технікумах, закладах вищої освіти та інших навчальних закладах. На основі проведеного моніторингу потреб і слід будувати подальшу молодіжну політику регіону, оскільки одним з недоліків група аудиторів відзначила дублювання програм за різні роки розробки.

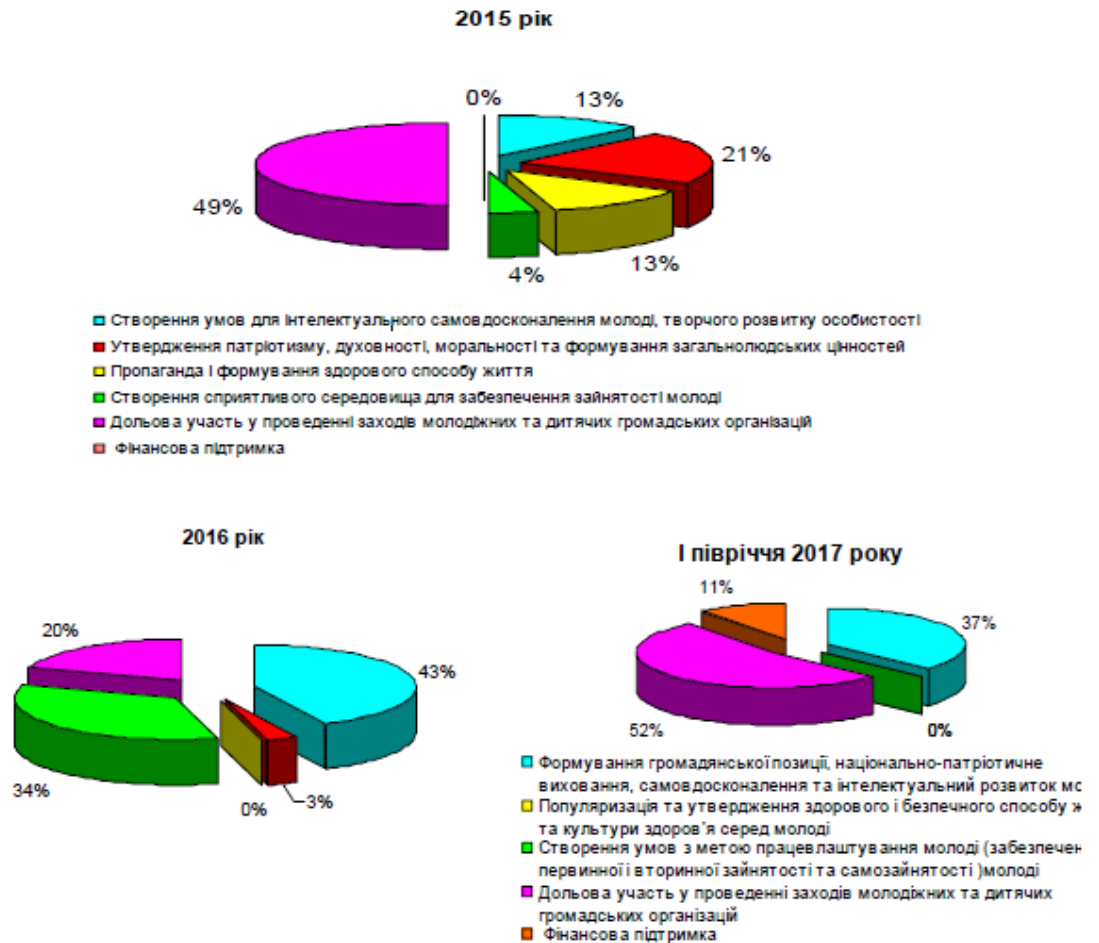

Рисунок 5 – Складові проведення заходів в розрізі напрямків в рамках обласної програми "Молодь Чернігівщини" на 2011-2015 роки та 2016-2020 роки за період з 01.01.2013 по 01.07.2017

Джерело: [11]

Отже, з усього вищевикладеного можна зробити висновок, що:

1) Здобуття Україною незалежності створило передумови для розвитку вільної, духовно-розвиненої спільноти нашої держави. Важливою одиницею сучасного громадянського суспільства виступає молодь, оскільки саме нею генерується інтелектуальний потенціал нації та визначаються напрями соціально-економічного прогресу.

2) Сучасні умови стрімкого розвитку інформаційних технологій провокують виникнення не лише додаткові проблеми у молодого покоління,

а й формування комплекс незадоволеності потреб. Тому важливість застосування певних дій для подолання даних перешкод на шляху формування адекватної політики держави у сфері культурного розвитку молодіжного ресурсу набуває першочергових ознак.

3) Молодь є однією з найуразливіших категорій населення через свою амбіційність, максималізм, постійний пошук найкращого шляху в житті. У той же час наша держава шляхом створення ефективної молодіжної політики на основі найкращих зарубіжних практик має можливість реалізувати весь потенціал українського молодіжного ресурсу.

Враховуючи зазначене, слід констатувати, що особливої важливості у наш час набуває формування ефективної молодіжної політики як основного інструменту прогресивного культурного розвитку держави.

Перелік використаних джерел:

1. Культурно-дозвіллева діяльність та її сутність [Електронний ресурс] // Освіта.ua. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11224/>.

2. Шевцова Ю. М. Особливості роботи з молоддю в контексті людського розвитку: нова державна парадигма / Ю. М. Шевцова. // Державне управління: теорія та практика. - 2012. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_19.

3. Молодь в умовах становлення Незалежності України (1991–2011 роки) : щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Державний інститут розвитку сімейної та молодіжної політики [редкол. : О. В. Бєлишев (голова) та ін.]. – К., 2011. – 316 с

4. Проект концепції позашкільної освіти [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2017/12/pkpo.pdf>.

5. Національний інститут стратегічних досліджень Відділ гуманітарної безпеки (О.Л. Валевський) № 27, Серія «Гуманітарний розвиток» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2130/>

6. Декларация Ханчжоу. Обеспечить центральное место культуры в политике устойчивого развития. Принята в Ханчжоу, Китайская Народная Республика, 17 мая 2013 г. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/final_hangzhou_declaration_russian.pdf

7. Голуб Т. ГО «Центр Європейської співпраці» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mindgamersblog.wordpress.com/2016/01/21/%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%96-%D0%BE/>

8. «Міста, дружні до дитини» // Кращі практики та ідеї м.Київ, 2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/mista_druzhni_dlya_dytny_kras_hchi_praktyku_ta_ideyi_1.pdf

9. Молодіжна політика в умовах децентралізації. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/youth/molodizhni-tsentry-v-hromadakh>

10. Флегонтова Н. Культурне дозвілля як складова моральноестетичного виховання учнів гімназії: з досвіду роботи на

експериментальному майданчику / Н. Флегонтова. // Рідна школа. – 2012. – С. 57–60.

11. Звіт державного фінансового аудиту ефективності виконання Обласної програми «Молодь Чернігівщини» на 2011- 2015 роки та на 2016-2020 роки за період з 01 січня 2013 року по I півріччя 2017 року [Електронний ресурс] // Державна аудиторська служба України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=135280>.

12. Молодіжні центри та де їх шукати [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://studway.com.ua/molodizhni-centri/>.

13. Обласна Програма «Молодь Чернігівщини» на 2016-2020 роки [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://chor.gov.ua/images/Razdely/Norm_docum/Rishennia/7_sklykannia/4_sessiya/Prog_Molod_Che_z_dod.pdf.